

## Opțiuni divergente

În lumea literară, scriitorii și cititorii lor fac parte din una și aceeași comunitate doar în spirit. Există întâlniri cu cititorii, acordări de autografe, participări la cene, dar acestea rămân la un nivel relativ superficial, interzicând osmoza. În lumea sefiștilor, lucrurile se petrec altfel. La întâlnirile periodice, între fani, începători și consacrați se manifestă o fraternitate specifică, nutrită nu numai din preferințele de lectură comune, dar și din convingerea că valoarea esențială a sefeului nu este literară și nu ține nici de informarea științifică. Ceva analog nutresc și literații, cu privire la obiectul preferinței lor. Vom urmări succesiv cele două opțiuni.

## Paradoxul autonomiei

În două articole mai vechi<sup>1</sup>, am încercat să argumentăm ideea că sefiștii sunt condiționați de credința într-o „dogmă”, convingerea lor în valoarea originală a textelor lor preferate, independentă de cea literară, fiind de natură cvasireligioasă. Timpul a erodat această ipoteză legată de o opțiune preponderent emoțională. Valabilă a rămas doar fenomenologia opțiunii sefiste, formal asemănătoare cu aceea a unei convertiri la o convingere religioasă. Ajustarea ce se impune ține cont de faptul că psihologia prezumată a sefiștilor nu include fervoarea necondiționată, ci mai degrabă opțiunea rațională, în stil protestant. Indiferent de mecanismele producerii ei, alegerea respectivă este reală, putând fi regăsită în numeroase teoretizări, dar și în mentalitatea sefiștilor canonici. În absența ei, sefeul s-ar transforma pur și simplu în literatură sau în paraliteratură, după caz.

Opțiunea autonomistă, socotesc literații, se bazează pe o teză paradoxală: sefeul este și nu este literatură. Asumându-și această teză, spun literații, sefiștii încearcă să valideze conceptul de literatură SF.

În timp, mulți susținători ai sefeului au încercat să transforme respectivul paradox în construcții teoretice plauzibile. Până astăzi, consideră literații, nu există o argumentație suficient de convingătoare în acest sens<sup>2</sup>. Un sistem estetic valid și o metodologie originală de valorizare lipsesc deocamdată. Convingerea că sefeul are merite literare și în același timp este independent față de literatură, apreciază literații, a rămas astfel de domeniul inefabilului cvasireligios.

Raționamentele literaților pot continua, în context, prin constatarea că sefeurile intrate în circuitul cult al lecturii nu sunt receptate pentru calitățile lor specific sefistice, ci fiindcă sunt literatură autentică, ce include motive sefistice. Sefeurile rămase în afara circuitului cult, datorită valorii lor literare scăzute, participă la circuitul popular al lecturii<sup>3</sup>.

Paradoxul autonomiei are și rolul unui mit fondator, ce asigură coeziunea comunității sefistice și supramotivează o preferință de lectură. Literații consideră că sefiștii, cu un adorabil spirit adolescentin, nu consideră necesară transformarea lui într-un sistem estetic. Mai mult, în ochii sefiștilor, afirmația că valoarea specifică a sefeului este de fapt neargumentabilă apare drept o apostazie de neiertat.

Situarea pe o poziție autonomistă față de literatură are implicații sociale și psihologice. Stabilitatea comunității sefiste<sup>4</sup>, cu cenaclurile, fanzinele, convențiile și grupurile ei de discuții online, ar fi periclitată dacă membrii ei ar avea îndoieli cu privire la preferințele lor de lectură și la valoarea necondiționată a sefeurilor. Convingerea că sefeul este cel puțin egal literaturii *mainstream* le asigură celor intrați în comunitate confortul psihic al celor lipsiți de dubii, dar și prețuirea reconfortantă a comilitonilor. Dacă un membru al comunității se arată sceptic față de valoarea intrinsecă a sefeurilor, poziția lui în comunitate devine mai puțin confortabilă, apărând anumite fenomene de rejecție. În lumea literară nu

există ceva asemănător, nefiind necesare „adeziuni” periodice la un credo proliterar. Pentru a rămâne în comunitatea noastră, sugerează literații, trebuie doar să scrii bine.

Fenomenul de respingere existent în comunitatea sefistă, observă apoi literații, nu se produce dacă este în discuție o persoană devenită notorie în literatură sau într-un alt domeniu de activitate intelectuală. Comunitatea are nevoie de personalități și înțelege să le cultive chiar dacă acestea nu sunt sefiști canonici. În cazul unor autori pe deplin afirmați în câmpul literaturii, cum ar fi Ov. S. Crohmălniceanu sau Florin Manolescu, de exemplu, nu se cere o adeziune necondiționată. Citați cu mult zel, respectivii se transformă într-un fel de zei tutelari autohtoni, „având voie” să se îndoiască. Într-o poziție asemănătoare sunt plasați și câțiva foști sefiștii deveniți jurnaliști de succes. Opiniile acestora sunt menționate cu grijă, având un rol coagulator. Cum comunitatea sefistă românească n-a produs vreo personalitate culturală cu adevărat importantă, „zeii tutelari”, fie ei scriitori sau jurnaliști, au un rol justificativ și identitar.

Preferința literaților pentru un anumit tip de texte este de asemenea necondiționată, dar are alte caracteristici. Când își argumentează alegerea, sefiștii se referă, pentru contrast, la literatura *mainstream*. Literații, în schimb, invocă literatura proastă, nonliteratura. Alegerea lor este intens colorată emoțional, trimițând gândul la credința unor creștini ortodocși, întărită de magia săptămânală a slujbelor. Opțiunea sefiștilor, în schimb, este eminent cerebrală, bazându-se pe un rece oximoron: literatura SF nu este literatură.

Lumea literară și comunitatea sefistă se deosebesc și prin elementele lor centripete. Autorii de literatură și cititorii lor nu simt nevoia să se organizeze atât de riguros precum sefiștii. Iubirea pentru literatură li se pare un liant suficient. Deși nu se întâlnesc periodic pentru a-și confirma preferințele în materie de lectură, literații lasă impresia că rămân un grup social stabil.

Retorica *pro domo* a sefiștilor include teza că „trădările” literaților se înmulțesc și că în viitor toți cititorii de literatură vor deveni niște sefiști. Este vorba doar despre o aspirație, neexistând dovezi în acest sens. Este posibil ca unii literați să-și reformeze gusturile și să aleagă sefeurile, după cum se poate ca unii sefiști să aleagă literatura pe măsură ce se îndepărtează de adolescență.

## Competențe și calificări

Asumarea paradoxului descris mai sus colorează modul sefistic de-a judeca valoarea unor texte. Cei mai mulți amatori de literatură nu aspiră să devină niște cunoscători în sens profesional. Ei se mulțumesc să iubească literatura și s-o citească, deosebindu-se astfel în chip net de profesioniștii lecturii. Cei mai mulți sefiști, în schimb, tind să devină niște specialiști, chiar dacă unii dintre ei rămân la stadiul criticii orale. Cunoașterea relativ bună a domeniului este una dintre aspirațiile sefistului canonic și respectă o regulă nescrisă a comunității. Chiar dacă nu-și sistematizează lecturile ca un critic literar de profesie, sefistul pare stăpânit de un demon al informării. Cutumele comunității îi cer să aibă lecturi de gen relativ întinse, să poată citi în limba engleză și să-și exprime, de preferință în mod public, preferința necondiționată pentru sefeuri. În ultimii ani, la acestea se adaugă și abilitatea de a folosi un PC. Curiozitatea intelectuală a sefistului, asupra căreia vom reveni, alta decât aceea a literatului, îl ajută să îndeplinească fără probleme deosebite aceste cerințe.

Cunoașterea limbii engleze este importantă în comunitatea sefiștilor români. Cultura sefistă, spre deosebire de cea literară, presupune lectura în original a unui număr cât mai mare de texte scrise în engleză. Un sefist străin de limba engleză nu este creditabil în cadrul comunității, rămânându-i doar rolul modest de membru al unui cenaclu. Acest aspect indică o deosebire esențială față de lumea literară. Deși se referă adesea la

sefeul românesc ca la o entitate de sine stătătoare, analoagă literaturii române, sefiștii au convingerea că sefeul este unul singur pe întreaga planetă, nucleul său fiind textele scrise în limba engleză. Ca urmare, competența și calificarea unui sefist român implică un număr cât mai mare de lecturi ale unor sefeuri scrise în limba engleză și doar în al doilea rând o cunoaștere cât mai aprofundată posibil a sefeurilor scrise în limba română. Este necesară și cunoașterea unor texte de referință, în primul rând a celor scrise în limba engleză (*The Encyclopaedia of Science Fiction* by John Clute and Peter Nicholls este, să zicem, echivalentul sefistic al *Istoriei literaturii române de la origini pâna în prezent* de G. Calinescu) și doar apoi a celor românești. Câțiva sefiști dovedesc că stăpânesc și limba franceză, dar de această dată este vorba despre cultură generală și nu despre respectare a unei cutume importante a comunității. Când un sefist proeminent, Florin Manolescu, face dovada faptului că poate citi și în germană, comunitatea sefistă nu-i acordă o tresă în plus. Reperele esențiale din mitologia comunității sunt autorii de limbă engleză. Comentariile despre sefeuri scrise în alte limbi străine decât engleza n-au un ecou deosebit. Condițiile de mai sus fiind întrunite, sefiștii admit că un comiliton al lor este competent/calificat și îi păstrează un loc onorabil în comunitate.

Câțiva parametri, ținând de atitudine, sunt de asemenea importanți. Un istoric literar autentic nu va fi repudiat de breasla sa pentru anumite teoretizări, dacă acestea sunt valide. Un sefist, în schimb, dacă începe să-și etaleze dubiile, riscă să fie marginalizat în comunitate, dacă nu chiar „excomunicat”. Funcționează în această privință o anumită intoleranță.

De natura specială a competenței sefiste ține și permisivitatea canonică față de producțiile celorlalți membri ai comunității. Un comentator de sefeuri, fie și doar membru al unui cenaclu, nu va depăși niciodată o anumită barieră în materie de critici. El știe că un sefist potențial sau un începător în ale scrisului cvasiliterar nu trebuie cu nici-un chip descurajat, o asemenea atitudine contrazicând prozelitismul

fundamental al comunității. Pe de altă parte, măcar pentru a se evita plictiseala consensului deplin, o serie de critici trebuie totuși rostite sau scrise. Unde sfârșește prozelitismul și începe sinceritatea este dilema cronică a oricărui sefist. În această privință există anumite „arhetipuri”. Unul dintre acestea este bunăvoința nețărnută a lui Adrian Rogoz, devenită un etalon de complezență, pentru câteva decenii<sup>5</sup>. Dacă exagerează în căutarea literarității, sefistul va suferi disconfortul menționat mai sus. Dacă este prea permisiv, va aluneca în amatorism pur, fiind în schimb bătut pe umăr de membrii comunității.

Trebuie totuși menționat faptul că permisivitatea estetică pare exagerată doar din punctul de vedere al literaților. Într-adevăr, pentru un critic literar multe dintre textele sefiștilor sunt lipsite de orice valoare. Privite de pe celălalt versant, lucrurile se schimbă. Instituția sefistă analogă criticii literare funcționează altfel. Atenția acordată literarității este înlocuită cu preocuparea pentru respectarea unor cutume tematologice și a unor modalități consacrate. Exigența se manifestă în acest fel. O referire a lui Pierre Bourdieu la un alt fel de competență este valabilă prin analogie și în cazul nostru:

„Datorită faptului că trebuie să țină seama de convențiile foarte stricte ale unui gen puternic stereotipizat, regizorii de western sunt puși în situația de a-și manifesta virtuozitatea de tehnicieni cu înalt profesionalism referindu-se mereu la soluțiile anterioare, presupuse a fi cunoscute, în soluțiile pe care le aduc unor probleme canonice, frizând tot timpul pastișa sau parodia autorilor anteriori cu care se măsoară. Un gen care închide referiri tot mai numeroase la istoria genului impune o lectură de gradul al doilea, rezervată inițiatului, care nu poate remarca nuanțele și subtilitățile operei decât raportându-se la operele anterioare...”<sup>6</sup>

Invariantele sefeurilor sunt de natură obiectivă. O sistematizare riguroasă a temelor și motivelor respective se află în *The Grand List of Overused Science Fiction Clichés*<sup>7</sup>, o elaborare colectivă care argumentează indirect ideea că vocația esențială a criticii sefiste este taxinomia, având drept echivalent în istoria literară tematologia. Lectura sefistă ține cont, chiar și numai în mod intuitiv, de această realitate. Așa stând lucrurile, competența sefistă, urmare a unei opțiuni intelectuale ireversibile, eventual colorată afectiv, este de o altă natură decât iubirea pentru literatură. Istoricul literar poate fi un erudit, nici vorbă, dar nu pare a fi stăpânit de ceva asemănător unei convertiri. Pentru el, literatura este bună sau proastă.

Fani și autori, sefiștii citesc cărțile lor preferate având certitudinea că nu vor descoperi ceva prea nou, căutând variațiuni pe teme deja cunoscute. O asemenea atitudine este impusă de invariantele obiective ale sefeurilor, dar și de interesele comunității. Sefiștii n-ar rămâne un grup social omogen, dacă obiectul preferinței lor de lectură ar fi prea diversificat. Cum arătam, chiar și cel mai modest sefist este în măsură să emită o judecată critică esențială, un fel de credo al comunității: „Acesta este sefeu, celălalt nu este sefeu”. Este echivalentul împărțirii de către literați a literaturii în bună și proastă

Deși este în mod subiectiv legat de valorile unei anumite generații, literatul este dispus, cel puțin în principiu, să admită că un text este valoros, deși nu seamănă cu acelea preferate de el anterior. Diferă și atitudinea față de cei doritori să pătrundă în grupul social al literaților. Bunăvoința față de debutanți este limitată. Există cazuri de autori (mai ales autoare) publicați din rațiuni paraliterare, dar acestea sunt mai rare. De regulă, textele publicate trebuie să treacă un anumit examen al literarității, relativ exigent. Responsabilii cu pricina manifestă o competență de profesioniști (sau, cel puțin, o caută), înainte de a-și manifesta o bunăvoință explicabilă față de niște persoane doritoare să intre în breasla lor.



O interesantă diferență de optică se observă și atunci când comparăm situațiile celor două grupuri sociale față de competența celor din tabăra „adversă”. De regulă, sefiștii consideră că literații nu sunt în măsură să estimeze valoarea unor sefeuri, lipsindu-le nu numai lecturile necesare, dar și „organul” generat de asumarea paradoxului discutat de noi. Derogările se produc atunci când este vorba despre persoane din categoria „converșiților” (Florin Manolescu), a binevoitorilor de ocazie (Sorin Antohi) sau a celor de elită (Ov. S. Crohmălniceanu). În toate aceste ocazii sunt admise doar laudele referitoare la sefeuri, criticile fiind menționate doar accidental.

La rândul lor, literații consideră că sefiștii, indiferent de calificarea lor culturală, nu se „pricep” la literatură. Deși în principiu sefiștii sunt considerați prozatori și critici îndreptățiți să fie primiți în Uniunea Scriitorilor, în anumite situații li se dă de înțeles că nu sunt tocmai egali cu literații<sup>8</sup>.

## **Preferințe de lectură**

Realitățile de mai sus explică diferențele semnificative dintre lectura sefiștilor și cea a literaților. Sefistul, fie el și unul dintre cei cultivați în sens literar, nu urmărește emoția estetică, precum literatul. El nu dorește în mod special nici informații tehnico-științifice, fiindcă așa ceva găsește din plin în surse specializate. Privind lucrurile prin prisma literaților, conchidem că sefistul citește pentru a obține confirmarea propriei sale inteligențe de comparatist virtual, dar și pentru a-și asigura participarea la comunicarea din interiorul grupului său social. Astfel s-ar explica pretențiile sale reduse în materie de realizare literară. Nivelul literarității nu este important într-un text intuit ca un test de inteligență, dar și ca o dovadă de vitalitate a unui anumit sistem de modalități și teme. Citind o



carte socotită reușită, sefistul constată cu satisfacție că textul se înscrie într-o tradiție cunoscută și că propria sa inteligență a funcționat din nou.

Un aspect relativ curios, pentru literat, este faptul că practicantul lecturii sefiste nu agreează în mod deosebit textele situate la un palier înalt de realizare artistică, privindu-le mefient sau indiferent. Ceva în acest gen se întâmplă în legătură cu unele dintre povestirile lui Jorge Luís Borges, axate pe teme consacrate ale sefeului. Deși îl menționează uneori, mai ales atunci când discută despre înrudirile dintre sefeu și literatura fantastică, sefiștii români, imitându-i în această privință pe teoreticienii occidentali, nu-l consideră pe Borges un maestru al genului lor, deși ar fi îndreptățiți s-o facă. La Borges deranjează realizarea artistică excepțională, faptul că textele respective sunt „prea” insolite pentru așteptările unui cititor familiarizat cu un număr limitat de convenții.

Conceptul de sefultură<sup>9</sup> explică în bună măsură aceste preferințe de lectură. Sefistul canonic nu admite (chiar dacă ocazional, în interesul cauzei, o face) că temele sale preferate pot fi transformate în literatură de cea mai bună calitate artistică. Paradoxul autonomiei se manifestă din plin în această împrejurare. Aflat în fața unui text cu un înalt nivel de literaritate, sefistul canonic resimte o anumită frustrare, fiindcă noutatea, garanție a informației estetice, iese din sfera lui de interes. Iată de ce textele ținând de sefultură sunt cele mai convenabile, pentru el.

Mircea Oprea admite conceptul de sefultură, dar numai în legătură cu o orientare contraculturală limitată în timp, generată mai ales de gruparea sefiștă din jurul *Jurnalului S.F.* În respectiva perioadă de după 1990 se înregistrează o abundență de texte originale și traduceri pur comerciale, realizate amatoristic:

„Estetica anticipației, în varianta particulară construită de *Jurnalul SF*, nu are în vedere o grilă valorică pretențioasă a genului, ci una menită să asigure coeziunea mișcării. Prin forța împrejurărilor, ea se limitează la gusturile elementare ale consumatorilor specializați.

Situația iarăși nu este nouă. I. M. Ștefan, când făcea speculații teoretice asupra rolului fundamental în SF al informației științifice popularizate, se gândea tot la o literatură deformată, neîndrăznind totuși s-o descrie categoria în termeni de cultură alternativă.”<sup>10</sup>

Citatul de mai sus se referă la câteva afirmații ale noastre<sup>11</sup>, din 1996, unde sugerăm că sefultura este de fapt însăși literatura SF, în ansamblul ei, din ea desprinzându-se textele situate pe un palier mai înalt de realizare artistică și intrând în domeniul literaturii. Mircea Oprea nu respinge această sugestie, contrazicând astfel paradoxul autonomiei, dar numai pe parcursul unei digresiuni:

„SF-ul tuturor epocilor a avut, la nivelul cel mai larg al producției sale, un aspect contracultural evident.”<sup>12</sup>

Istoricul sefeului românesc nu dezvoltă însă această idee, sunt în măsură să constate literații. Nici n-ar fi putut s-o facă, fiindcă în acest caz ar fi fost obligat să renunțe la prezentarea complezentă a unor texte ținând de sefultură, în chip de literatură autentică. O dată admisă existența unei categorii distincte de texte (a sefulturii) ideea strategică a cărții sale, anume tratarea sefeului ca un capitol de istorie literară n-ar mai fi avut acoperire. Confuzia amabilă între sefultură și literatură n-ar mai fi fost posibilă, spun literații. Numeroși autori de texte ne semnificative ar fi rămas pe dinafară, impresionantul tom s-ar fi transformat într-o carte mult mai mică, incluzând prezentări ale unor texte unde modalitățile și motivele sefistice tradiționale se transformă în literatură autentică. În mod evident, Mircea Oprea recunoaște, după cum se observă și din citatul de mai sus, că există numeroase sefeuri nerealizate ca literatură. Problema cărții sale este că un mare număr de sefeuri din această categorie sunt privite în mod complezent, ca valoroase și demne de-a intra într-o istorie de tip literar ca texte de sine stătătoare și nu ca manifestări semnificative doar pentru

sociologie. Dacă un istoric literar ar fi avut la dispoziție aceleași texte, multe dintre ele ar fi rămas pe dinafară, ca ne semnificative, fiind eventual amintite prin judecări categoriale. Istoricul sefeului nu-și poate permite să facă așa ceva, din motive ținând de sprijinirea „cauzei”.

Constatând că sefistul canonic alege intuitiv texte ținând de sefulură, ne întrebăm în ce măsură coincide profilul său tipologic cu acela al cititorului de literatură populară. De asemenea, dacă alegerea lui este condiționată de vârsta primei tinereți<sup>13</sup> sau de apartenența la o contracultură sau la o subkultură distincte, de regulă manifestate pe parcursul unei singure generații<sup>14</sup>. Analogia este valabilă doar până la un punct. Sefistul român ne apare ca un cititor puțin pretențios de literatură populară, atunci când preferă prefabricatele reasamblate. În această ipostază, el are aparența unui adolescent perpetuu, incapabil de maturizare estetică. Alte fapte ne împiedică însă să reducem lectura sefiștilor la una de tip popular, adolescentin sau contracultural, având granițe de vârstă. Grupul social al sefiștilor (inclusiv simpatizanții de ocazie) conține și cititori evoluți, străini de naivitatea culturală și de modestia intelectuală. Nici un intelectual de la noi nu s-a gândit vreodată să scrie pledoarii în favoarea romanelor de capă și spadă, altfel decât în glumă. În favoarea sefeului, da. De asemenea, amatorii noștri de romane polițiste nu s-au preocupat de comentarea sistematică a textelor lor preferate și nici nu s-au gândit să formeze o comunitate.

## **Modelul jurnalistic**

În general, sefiștii români nu dau o atenție deosebită literarității, nici în calitate de cititori și nici ca autori. Sub acest raport, ei se plasează mai mult în tabăra jurnaliștilor și mai puțin în cea a poezilor<sup>15</sup>. Excepțiile sunt relativ puține, fiind clasificabile în câteva categorii.

Prima include autori preocupați de obținerea unei expresivități cvasipoetice și îl are drept reprezentant emblematic pe Vladimir Colin, un

artizan laborios, capabil să obțină insolitări remarcabile. Personajele și situațiile poetic indeterminate, efectele plastice, scriitura elegantă, aproape calofilă, îndepărtează de sefulură cele mai reușite dintre prozele sale, apropiindu-le de literatură. Pușinii emuli ai lui Vladimir Colin au de regulă studii filologice<sup>16</sup> (Mircea Oprușă și Radu Pavel Gheo sunt doi dintre aceștia), dovedesc vocații critice și evită în prozele lor scriitura jurnalistică. Atitudinea lor față de cuvântul scris este, practic, aceea a unor literați. Sefistul canonic, în schimb, nu agreează modul laborios de-a scrie și privește eforturile de-a realiza o scriitură artistă mai degrabă ca pe o ciudățenie elitistă. Acest mod de-a vedea lucrurile ar deriva din faptul că sefistul canonic provine de regulă din intelectualitatea tehnică și este un autodidact deloc intimidat de exemplele maeștrilor. Atenția filologilor pentru literaritate s-ar explica prin amprenta culturală dată de lecturile sistematice ale unor opere scrise de maeștri ai literaturii române și universale, dar și printr-o afinitate specifică. Drept urmare, prozele filologilor sunt mai elaborate, deși nu în mod necesar mai valoroase din acest motiv.

Există, în al doilea rând, autori capabili să obțină efecte poetice în mod aparent spontan, lăsând impresia că „nimeresc” din pur talent expresivitatea, filonul literar. Cel mai semnificativ este Mihail Grănescu, un autodidact tipic. Cei asemănători lui sub raportul expresivității spontane provin de regulă din intelectualitatea tehnică, în cazul că nu sunt și ei niște autodidacți. Respectivetele texte, unde motivele sefistice sunt pure pretexte, tind de asemenea să iasă din primetrul sefulurii.

Autorii din a treia categorie se dovedesc uneori capabili să atingă un nivel ridicat de complicație speculativă, în sensul celei obținute de Borges. Și în aceste cazuri însă excelența este atinsă tot prin intermediul unor virtuți pur literare, în absența cărora paradoxul tehnico-științific imaginat, oricât de incitant ar fi sub raport intelectual, rămâne la nivelul unui ingenios articol de vulgarizare științifică. În opinia literaților, nu avem un

autor român cu adevărat semnificativ pentru această categorie, existând totuși o seamă de realizări onorabile, sub raportul exigențelor literare.

Cum sefiștii români scriu proză (sefeurile în versuri sunt ne semnificative, involuntar umoristice, în opinia literaților) se cuvine a fi discutate și abilitățile lor tehnice, de meșteșugari ai scrisului. Literatura constată că preferința manifestă a sefiștilor pentru prozele scurte indică nu numai alinierea la una dintre cutumele mai vechi ale genului, așa-numita „idee SF”, dar și alegerea unor soluții narative unde contează mai puțin construcția și mai mult impulsul de moment, „inspirația”. Această înclinație apare și în cazurile, considerabil mai puține la număr, când sefiștii scriu romane. În asemenea ocazii, sunt preferate rezolvările narative intuitive, uneori plauzibile, dar greu de „nimerit” pe parcursul unui întreg roman. De exemplu, verificatele reguli de obținere a efectelor de *suspense* sunt ignorate sau lăsate cu bună știință la o parte, deși ar fi necesare în niște proze unde personajele și trăirile lor joacă roluri secundare. Un Stephen King, autor de literatură populară preocupat până la detalii de arhitectura romanelor sale, nu există deocamdată în sefeul românesc. O carență cronică se poate observa de asemenea, afirmă literatura, în ceea ce privește capacitatea sefiștilor români de a crea situații și personaje verosimile. Există, desigur, posibilitatea de a corela personaje și situații neverosimile în romane valide, dar în cazurile de mai sus ar fi vorba despre lipsă de talent literar. Autorul american mai sus menționat, un rege al literaturii populare, nu comite niciodată asemenea erori, continuă literatura. Indiferent de enormitatea unor situații apărute în romanele sale, psihologiile personajelor și amănuntele materiale sunt verosimile.

Atunci când ar selecționa un număr de texte estetic valoroase scrise de sefiști români, un critic literar ar apela la cele trei categorii de autori discutate mai sus, constatând însă că este mai degrabă vorba despre ilustrări ale unor probabilități statistice și mai puțin de rezultatele unor strădanii ținând de profesionalism, așa cum acesta este înțeles și chiar trăit

de către literați. În noianul de produse ținând de sefulură, ar conchide criticul literar, asemenea texte sunt excepții. În marea lor majoritate, sefeurile românești nu au semnificații estetice demne de-a fi luate în seamă, interesul lor ținând de comunicarea literară. Restul este sefulură.

Comentatorii proveniți din comunitatea sefistă văd altfel lucrurile. În mod sistematic, ei caută să legitimizeze literar cât mai mulți sefiști, tratându-i ca pe niște scriitori autentici. În opinia literaților, exemplul cel mai la ilustrativ este menționata carte a lui Mircea Opriță, unde disocierea dintre literatură și sefulură este operată într-un mod foarte complezent. Între textele estetic realizate și exercițiile de fidelitate sefistică nu este trasată o linie de demarcație suficient de fermă. Menționarea unui important număr de autori, practic a tuturor, are rațiuni exclusiv tematologice. Procederea lui Mircea Opriță este legitimă, adăugăm noi, gusturile nu se discută. În ceea ce ne privește, preferăm să aproximăm calitatea sefulurii de-a asigura consolidarea unui grup social distinct, fără a încerca s-o introducem în literatură pe ușa din spate, dar și fără a consuma în mod inutil energie cu pamflete zadarnice, în mod tradițional adresate autorilor de texte literare nereușite. Sefulura este altceva decât literatura, nu este inferioară acesteia din punct de vedere cultural, nici nu este literatură eșuată, proastă. Fiind o realitate culturală de sine stătătoare, sefulura se cuvine a fi considerată ca atare și nu prin comparație cu literatura. În privința ei, aplicarea criteriului estetic nu duce decât la confuzii. Una dintre acestea este pretenția inadecvată a literaților ca sefiștii să dovedească talent literar.

Cultura sefistă, spre deosebire de cea literară, nu „produce” de regulă autori din categoriile menționate mai sus, încurajându-i, în schimb, pe cei dotați cu o dexteritate de jurnaliști, facilă din punctul de vedere al literaților. Sefistul canonic, autor de sefulură, scrie într-un mod expeditiv, tipic pentru cineva preocupat de obiective extraestetice, acordând o atenție secundară scriiturii și literarității, atent însă la ilustrarea unor teme și la adoptarea unor modalități specifice. Jurnaliștii procedează într-un fel



analog. Sefiștii sunt legați de motivele și temele consacrate, abandonarea acestora contrazicând regulile comunității lor. Având o libertate de expresie limitată într-un mod asemănător, jurnaliștii depind de știrile proaspete precum și de descoperirea unor informații șocante, cerute de industria divertismentului. Nici când scrie comentarii aparent complexe, jurnalistul nu depășește această condiție, apelând invariabil la câteva posibilități potrivite pentru orice situație. Această realitate se poate observa, de exemplu, în comentariile politice, unde variantele posibile sunt vizibil limitate. Între modul de-a scrie al jurnalistului și cel al sefiștului există o asemănare de fond. În ambele cazuri, obiectivul se află în afara textului, autorul urmărește scopuri practice și nu estetice, precum un orator preocupat de obținerea unui anumit consens și nu de valoarea în sine, literară, a discursului său. Drasticele formulări ale lui Croce ne ajută să înțelegem cum se poziționează sefiștii față de actul de-a scrie literatură:

„Extinderea noțiunii de oratorie așa încât să cuprindă, pe lângă țelul persuasiunii, și pe cel al divertismentului, așază alături de oratorii tribunelor și adunărilor, pe producătorii de emoții în scop de divertisment, de la cele mai grave și tragice la cele mai ușoare și vesele [...]; dramaturgi, romancieri, actori, mimi, vedete de cinematograf, histrioni, bufoni, saltimbanci, echilibriști, atleți, alergători...”<sup>17</sup>

Astăzi, când atitudinea de tip *political correctness* se manifestă, pare-se, inclusiv domeniul textului, cele de mai sus par învechite de-a binelea. Le reținem totuși pentru sugestiva apropiere dintre oratorie și industria divertismentului. În opinia literaților, jurnalistul și sefiștul au scopuri practice, atinse în feluri diferite. Primul urmărește să informeze și să producă *thrill*, al doilea, să marcheze apartenența sa și a cititorilor săi la un grup cultural distinct, dar și să ocupe un loc onorabil în industria divertismentului. În ambele cazuri, miza estetică este mărunță, dacă nu



cumva lipsește cu desăvârșire. Cum știm, Croce acorda poeziei un loc privilegiat, inclusiv față de literatură. În consecință, reținem doar spiritul spuselor sale, anume ideea, tipică pentru mentalitatea literaților, că literatura este un spațiu cvasisacru, ce trebuie ferit de orice alterare.

Un argument în sprijinul tezei de mai sus este și faptul că numeroși sefiști români proeminenți sunt jurnaliști la cotidiene. Probabil că este vorba, în linii mari, despre una și aceeași vocație. Literații, în schimb, practică de regulă publicistica literară, diferită de cea din presa cotidiană printr-o componentă eseistică mai accentuată. Înainte de 1990, ei au un spațiu tipografic relativ larg, în periodicele editate de Uniunea Scriitorilor, precum și diverse alte reviste susținute de stat. Cei mai norocoși dintre literați sunt chiar angajați la asemenea publicații, deținând adevărate sinecuri, ce le permit să se dedice în liniște muncii literare și le stimulează, printre altele, sentimentul că fac parte dintr-o elită intelectuală, iar abilitățile lor de autori sunt superioare celor ale jurnaliștilor și ale... sefiștilor. Această situație favorabilă sub raport material se prelungește după 1990 doar în forme restrânse. Unele dintre revistele Uniunii Scriitorilor continuă să apară, deși în tiraje mai mici, oferind sinecuri, de această dată, unui număr mult mai mic de persoane. Finanțată de stat doar prin intermediul timbrului literar și obligată să se descurce financiar, Uniunea Scriitorilor se transformă într-o umbrelă mult mai mică, dar în continuare eficientă. Revistele culturale editate de stat sunt înlocuite cu publicații sponsorizate de diferite fundații, drepturile de autor plătite de acestea literaților sunt mai degrabă simbolice. Având redacții restrânse, aceste periodice oferă securitate financiară unui număr mic de literați. Efectul acestui fenomen are și o componentă rizibilă. Maximalismul antijurnalistic și implicit antisefistic scade progresiv, rămânând mai mult de apanajul unor universitari asigurați financiar. Disprețul elitist pentru munca jurnaliștilor devine ceva de domeniul trecutului, un soi de atavism intelectual. O dovadă este și faptul că literați incompatibili, înainte de 1990, cu jurnalistică practică în cotidiene, încep să scrie fără fasoane la acestea, bucurându-se că sunt plătiți.

Constatările de mai sus sunt utile, dacă dorim să înțelegem cele două feluri de-a scrie. Înainte de 1990, sefiștii apucă de tăiș cuțitul social, ca să spunem așa, în sensul că rămân pe dinafara umbrelei oferite literaților, mulțumindu-se cu firimituri (excepțiile sunt puține, cum am observat). Literații, în schimb, bucurându-se de protecția statului comunist, își permit luxul de a fi foarte exigenți. Dincolo de asemenea determinări „meschine” trebuie însă căutate și diferențele obiective de vocație. Totuși este semnificativ faptul că după 1990, în mod progresiv, mentalitatea intransigentă a literaților se estompează treptat. Profesia de ziarist câștigă în importanță prin înmulțirea nemăsurată a reprezentanților ei și prin constituirea implicită a unei elite mediatice. Literații își mai manifestă vechea lor superbie față de jurnaliști (inclusiv față de sefiști), dar se arată bucuroși și flatați dacă sunt invitați la emisiuni de televiziune. Suportul material al unei mentalități elitiste devine tot mai șubred. Pe de altă parte, sefiștii nu mai doresc cu aceeași ardoare să fie incluși în categoria scriitorilor.

Diferențele de atitudine ale celor două grupuri sociale față de munca literară au și o altă explicație, anume preferința pentru profesionism sau pentru amatorism. Dincolo de demodatele lui accente disprețuitoare, Pierre Bourdieu are câteva observații pătrunzătoare, atunci când compară două categorii de scriitori:

„Opoziția dintre Mallarmé și Verlaine este forma paradigmatică a unei distincții care s-a constituit treptat și s-a afirmat din ce în ce mai clar în cursul veacului al XIX-lea, cea care se stabilește între scriitorul profesionist, hărăzit prin meseria sa să ducă o viață așezată, regulată, cvasiburgheză, și scriitorul amator, diletant burghez pentru care scrisul e o distracție sau un *hobby*, sau boem extravagant și jalnic trăind din meserii mărunte, legate de publicistică, editare sau învățământ.”<sup>18</sup>

Față de acest „arhetip”, sefiștul român se distanțează, dar numai parțial. Coincidențe se constată doar în privința amatorismului și a

preferinței pentru publicistică. Departe de-a fi un boem, cu atât mai puțin unul jalnic (excepțiile sunt neglijabile), sefistul român este un ins „aranjat” din punct de vedere material<sup>19</sup>. Cum inteligența lui pare a nu fi o vorbă goală, după cum nici relativa lui carență de sensibilitate, sefistul are de regulă o poziție socială mulțumitoare, adesea legată de presa scrisă sau vorbită, dar și de domenii unde este necesară performanța intelectuală, cum ar fi informatica și domeniile conexe acesteia. În schimb, atitudinea de diletant față de propriile texte pare a fi rămas intactă față de perioada istorică amintită de Bourdieu. Cu excepții din categoria celor amintite mai sus, sefistul ia în ușor, ca să spunem așa, actul de a scrie texte de tip literar. Spre deosebire de el, literatul canonic (să admitem că există și așa ceva) are o atitudine mult deosebită, mergând până la problematizare și chiar dramatizare. Spre deosebire de literat, sefistul nu este în mod special preocupat de aspectele existențiale și tehnice ale actului de-a face literatură, având în schimb preocupări străine pentru literat, legate de comunitatea sefistă românească și internațională. Problemele mișcării îl interesează mai mult decât activitatea sa de tip literar. El este la curent cu diversele convenții din Statele Unite și din alte țări, știe ce premii se acordă în cadrul acestora, face eventual eforturi de-a participa la ele. În plus, cunoaște multe sefeuri scrise de autori străini, de regulă în limba engleză. Poziția în cadrul comunității este garantată de înmagazinarea unor cunoștințe cvasienciclopedice de această natură. Faptul că sefistul român scrie expeditiv, cu aplombul unui jurnalist, are o explicație în acest interes pentru aspecte exterioare, unit cu o relativ slabă preocupare pentru meșteșug și măiestrie literară.

Situația descrisă mai sus explică probabil și faptul că dintre sefiștii români n-au apărut decât câțiva autori profesioniști. Aceștia, cu excepții greu de găsit, fac parte dintre filologii nimeriți în comunitatea sefistă, având practic un ethos de literați. Nici măcar aceștia n-au reușit însă să se profesionalizeze pe deplin, să devină adică autori prolifici de literatură populară, după modelul autorilor de sefeuri din țările de limbă engleză. Ei

au realizat câteva cărți bine scrise, de regulă conținând povestiri, dar nu mai mult<sup>20</sup>.

Amatorismul are și o altă posibilă explicație. Foarte multe dintre sefeurile scrise de autori români nu sunt remunerate. Înainte de 1990, autorii unor volume editate obțin anumite drepturi de autor, mai mici decât cele ale unor autori aflați sub umbrela Uniunii Scriitorilor, insuficiente pentru o existență de scriitor profesionist. După 1990, sefiștii capabili să câștige din scris se împuținează și mai mult, publicarea pe gratis a unor proze și comentarii devenind ceva uzual. Apare aici o contradicție, pentru literați. Este logic, raționează aceștia, ca un adept al „artei pentru artă” să publice doar din plăcere și din vanitate, dar această opțiune pare de neînțeles la un autor de literatură populară.

Pentru sefiști lucrurile stau altfel. Ei consideră că actul de a publica este un semn de aliniere la idealurile comunității. Intră în discuție și obținerea unor satisfacții ținând de vanitate, adăugăm noi. Pare logic ca lipsa de interes pentru profesionalizare și pentru drepturi de autor să ducă la o viziune superficială asupra textului.

Parcurgând comentarii scrise de sefiști, literații constată că „filozofia” jurnalistică exprimată în proze este păstrată. Criticii și istoricii literari sunt preocupați să stabilească o scară de valori și apoi să citească operele alese într-un mod cât mai nuanțat posibil. Comentatorul sefist, în schimb, este absorbit de misiunea sa promoțională, obiectivul său principal fiind argumentarea tezei că sefeul este o literatură de sine stătătoare și are o identitate distinctă. În acest scop, după cum am mai arătat, el face o serie de piruete dialectice pentru a argumenta teza că sefiștii sunt la drept vorbind niște scriitori în toată puterea cuvântului. Problema principală a sefiștilor comentatori derivă din paradoxul autonomiei, din asumarea și trăirea acestuia. Ei lasă impresia că fac critică și istorie literară, dar în bună măsură doar simulează o asemenea activitate, pentru simplul motiv că textele lor preferate sunt considerate simultan literatură și mai-mult-decât-literatură. Sprijinirea unei asemenea teze sofistice impune

o atitudine fundamental avocațială, practic incompatibilă cu obiectivitatea. Tentația construirii unor judecăți de valoare trucate este aproape imposibil de depășit. Substratul pare a fi o inconfortabilă și interesantă psihologie de marginal. Nici cei mai avizați dintre comentatori, sub raportul culturii literare și sefistice, nu reușesc să depășească pe deplin o anumită criză identitară<sup>21</sup>.

## **Argumentări *pro domo***

Deosebiriile dintre mentalitatea literaților și cea a sefiștilor conțin premisa unei cooperări negative, de tipul concurenței din comerț sau din sport<sup>1</sup>. În competiția pentru succes, literații se văd obligați să preia anumite teme sefistice, pentru a nu pierde contactul cu evoluția realității non-verbale. Pe de altă parte, pentru a nu se bantustaniza, sefiștii trebuie să țină cont de regulile profesionale ale literaților. Cooperarea dispare în următoarele situații: 1. Sefiștii sunt asimilați de către literați, pierzându-și condiția. Literatura fagocitează sefeul. 2. Sefiștii neagă toate cutumele literaturii și scriu în consecință. În primul caz, sefeul se perimă, textele respective migrează în diverse constelații (para)literare. Renunțarea sistematică la regulile literaturii, în schimb, mărește forța centripetă a sistemului. Sefeul devine interesant pentru un cerc tot mai restrâns de inițiați.

Nici una dintre variantele de mai sus nu se concretizează, sefiștii preferând, cel puțin până în anii din urmă, să preia câte ceva din profesia de literat, inclusiv în domeniul teoretizărilor, fără a renunța însă la paradoxul autonomiei, aducător de identitate distinctă. Inventând o proprie teorie de tip literar, sefiștii își păstrează poziția contradictorie. Literații, în schimb, practică o retorică elitistă. Ei consideră sefeul o literatură de calitate îndoielnică sau chiar dăunătoare. Sefiștii ar dori un ținut autonom în țara literaturii, literații preferă să-i țină în afara granițelor lor.